

ÚVOD.....	2
1. STRUKTURACE STRANICKÉHO SYSTÉMU A TYPOLOGIE STRANICKÝCH SYSTÉM	6
1.1 <i>Strukturace stranického systému v Československu.....</i>	6
1.2 <i>Strukturace stranických systémů v zemích střední a východní Evropy.....</i>	8
1.3 <i>Typologie stran a stranických systémů</i>	9
2. OB ANSKÉ FÓRUM, JEHO FUNGOVÁNÍ A ROZPAD	13
2.1 <i>Situace Obanského fóra ve 2. polovině roku 1990 a předsednictví Václava Klause</i>	18
2.2 <i>Příiny rozpadu Obanského fóra</i>	20
3. NÁSTUPNICKÉ STRANY A JEJICH VÝVOJ.....	22
3.1 <i>Dohoda o rozdělení republik.....</i>	23
3.2 <i>Etapy vývoje stranického systému po rozpadu Obanského fóra.....</i>	25
3.2.1 <i>Parlamentní volby 1990 a parlamentní volby 1992.....</i>	26
3.2.2 <i>Stabilizace systému 1992 a 1996</i>	28
3.2.3 <i>Vyvažování sil po volbách 1996.....</i>	30
ZÁVĚR	33
SUMMARY	34
POUŽITÁ LITERATURA.....	36
SEZNAM PŘÍLOH	38
PŘÍLOHY	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.

Dne 17. listopadu 1989 došlo k násilnému potlačení studentské demonstrace, kdy se lidé zúčastnili proti totalitnímu režimu. Následně 19. listopadu bylo založeno Občanské fórum (OF), v němž se sdružovali odpůrci režimu. Společně s Verejnou proti násilí (VPN)¹ zpočátku podporovalo především vyšetření zásahu proti demonstrantům na Národní třídě. Až později se hlavním předmětem stala transformace politického zřízení u nás na demokratické.

Rok 1989 a vznik Občanského fóra znamenal velmi zásadní moment ve vývoji českého stranického systému. Bylo také o velkou změnu ve společnosti, jež souvisela s pádem komunismu, který od roku 1948 vládl v naší zemi.

Občanské fórum byla široká, spontánní platforma nezávislých aktivit. Cílem založení tohoto hnutí bylo začít vést dialog s představiteli komunistické moci, a to z důvodu odmítnutí komunistického režimu ze strany OF. Nejprve zahrnovalo široké spektrum názorů osobností z levice i pravice, později se orientovalo politicky do pravého středu. Zpočátku se nejednalo o politickou organizaci v pravém slova smyslu, ale postupně došlo uvnitř Občanského fóra k hierarchizaci.

Vnitřní rozpory dvou politických proudů způsobily postupný rozpad, k němuž došlo dne 23. února 1991. Od této chvíle došlo k vytvoření nástupnických politických stran, které dosahovaly v těchto i menších úspeších v dalším vývoji stranického systému.

CÍL PRÁCE

Cílem bakalářské práce je analýza stranického systému po roce 1989, s čímž také souvisí rozpad OF. Práce je zaměřena na Občanské fórum jako hnutí, jež bylo po pádu komunismu dominantním subjektem v politickém systému. Bude zkoumat, pro jakou dobu po jeho vzniku, došlo k rozpadu Občanského fóra, co k tomu vedlo a co tomu předcházelo. Po rozboru rozpadu Občanského fóra se bude soustředět především na roli nástupnických stran a jejich v těchto i menších úspeších v politickém systému a v jednotlivých volbách, přibližně do roku 1998, kterým by byla práce ukončena.

Z metodologického hlediska je práce případovou studií, přičemž zde bude po jednotlivých etapách rozebrán vývoj českého stranického po vzniku Občanského fóra.

¹ Verejnou proti násilí bylo občanské politické hnutí, jež stejně jako OF, vzniklo po listopadu 1989 a na Slovensku hrálo podobnou roli jako OF v Čechách. Stejně jako v Čechách se z tohoto hnutí postupně vylenilo několik slovenských politických stran

tu Ob anského fóra a nástupnických stran, následn
na.

STRUKTURA PRÁCE

První kapitola obsahuje teoretickou část s rozbohem vzniku stran a stranických systémů především v oblasti střední a východní Evropy, což je důležité pro pochopení vzniku stranického systému v naší zemi. Nejprve se tato kapitola zaměřuje na obecnou teorii vzniku stran a potom konkrétně na již zmíněnou oblast střední a východní Evropy. Za zmínění také stojí občanská hnutí těchto zemí, která v nich v kterých případech vznikala podobně jako v SSR Občanské fórum a Verejnosc proti násiliu. V kontextu vzniku hnutí Občanského fóra je v kapitole zahrnuto přejetí širákona o politických stranách, jenž umožnil vznik pluralitního politického systému. Následuje teoretické shrnutí československého stranického systému a podoba politických stran v době přechodu k demokracii.

Druhá kapitola se zaměřuje na Občanské fórum jako takové. Tato kapitola je rozdělena do tří částí. První část se zabývá vznikem tohoto hnutí, událostmi, které jeho vzniku předscházely, rolí a volebním úspěchem hnutí ve volbách v roce 1990. Druhá část popisuje vývoj Občanského fóra ve druhé polovině roku 1990 v době předsednictví Václava Klause. Třetí a poslední část se zaměřuje na příčiny jeho rozpadu a na role nástupnických stran, především ODS, jež byla z těchto stran nejvlivnější.

Třetí kapitola o nástupnických stranách se v ní nejprve dohodne o rozdělení republiky, kde jsou popsány hlavní příčiny tohoto rozdělení a jednotlivá kola jednání mezi Klausem a Meierem. Dále následuje rozbor jednotlivých etap vývoje stranického systému, které jsou vymezeny roky voleb, a to od roku 1990 až po volby v roce 1996. V rozboru jsou popsány role nástupnických stran Občanského fóra v jednotlivých etapách a zhodnocení jejich volebních výsledků. Posledním zkoumaným obdobím je období před parlamentními volbami v roce 1998, kterým je práce ukončena.

ROZBOR LITERATURY

Vzhledem k tématu práce, které se soustředí na československý a následně český politický prostor, bude práce vyúřřívát knihami především českých autorů.

inspirováno z knihy Michala Kubáta *Postkomunismus a demokracie*². Zabývá se v ní především z toho důvodu, že v ní autor zkoumá konkrétní politické režimy středovýchodní Evropy a přechody těchto zemí od komunistického režimu k režimu demokratickému. Kniha Miroslava Nováka a Tomáše Lebedy *Volební a stranické systémy: R v mezinárodním srovnání*³ zkoumá stranické systémy, a to konkrétně českou republiku ve srovnání se státy střední a východní Evropy. Pro obecný popis vzniku stran a stranických systémů poslouží kromě publikace Miroslava Nováka *Systémy politických stran*⁴ také publikace G. Sartoriho *Strany a stranické systémy*⁵, která je nejlépe aplikovatelná na model vzniku českého stranického systému.

Stejnou literaturou ke druhé kapitole, která se zaměřuje na zkoumané hnutí, jsou knihy Jana Bureše *Ob anské fórum*⁶ a Jiřího Honajzera *Ob anské fórum: vznik, vývoj a rozpad*⁷. Obě tyto publikace jsou zaměřené na hnutí jako takové. Důkladně zde popisují jeho vznik, vývoj a rozpad. V knize Honajzera jsou navíc uvedené rozhovory s významnými politiky té doby, jako jsou například Václav Klaus, Václav Havel, Ivan Pištor a Petr Pithart. Kniha Jiřího Honajzera je psána v reakci na události roku 1989, tudíž nabízí přímý náhled na tuto dobu. Publikace Jana Bureše byla vydána s odstupem několika let od těchto událostí. Nabízí se zde tedy dva pohledy na situaci kolem roku 1989 a vzniku Obanského fóra. První z autorů tedy popisuje události v době, kdy se opravdu staly, zatímco druhý se na toto téma zaměřuje s jistým odstupem, což mu umožnilo problém zkoumat s nadhledem uplynulých let.

Ve této kapitole se v popisu rozpadu československa opírá z publikace historika Jana Rychlíka *Rozpad československa: československé vztahy 1989 - 1992*⁸, která nabízí detailní popis procesu, jež vedly k rozpadu československa, včetně ukávek novinových článků z té doby. V části o nástupnických stranách a jednotlivých etapách vývoje je pro porovnání použito literatury více. Jednotlivým etapám vývoje se věnují dvě publikace Ladislava Cabady *Český stranický systém ve 20. století*⁹ a *Politický*

² Kubát, M. (2003). *Postkomunismus a demokracie*. Praha: Dokořán.

³ Novák, M., Lebeda, T. a kol. (2004). *Volební a stranické systémy: R v mezinárodním srovnání*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš K.

⁴ Novák, M. (1997). *Systémy politických stran*. Praha.

⁵ Sartori, G. (1976). *Strany a stranické systémy. Schéma pro analýzu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

⁶ Bureš, J. (2007). *Ob anské fórum*. vyd. nakl. Aleš K.

⁷ Honajzer, J. (1996). *Ob anské fórum: vznik, vývoj a rozpad*. Praha: Orbis.

⁸ Rychlík, J. (2002). *Rozpad československa: československé vztahy 1989 a 1992*. Bratislava.

⁹ Cabada, L. (2005). *Český stranický systém ve 20. století*. vyd. nakl. Aleš K.

a sou asnost¹⁰, p i emfl spoluautorem první z nich je publikace se zabývá stranickým systémem celého 20.

století. Pro tuto práci jsou d leflité p edev-ím záv re né kapitoly, které jsou rozd leny do jednotlivých volebních období a sledují úsp chy a neúsp chy politických stran, hlavn t ch, které vznikly z Ob anského fóra. Druhá publikace je zam ená na politický systém jako takový. Zárove je zde ukázáno, pro stranický systém fungoval tak, jak fungoval, v historickém kontextu vzniku stranických systém . Publikace Pavla P-ěji *Stranický systém eské republiky: politické strany, jejich vývoj 1989 - 1998*¹¹ rozebírá fakt, jak si v-echny politické strany vedly ve volebních obdobích a jak se tyto strany vyvíjely. Zde m fleme také sledovat, pro se volební podpora postupn p esouvala od pravice k levici.

Krom t chto zdroj je také nutno zmínit zákony, které v tomto období vznikly a které rovn fl posloufily jako zdroje k této práci. Za zmínku stojí volební zákon z roku 1990¹², který stanovuje volební klauzuli a systém pom rného zastoupení a zákon o politických stranách, také z roku 1990¹³, který upravuje podmínky vzniku stran.

¹⁰ Vodi ka, K., Cabada, L. (2003). *Politický systém eské republiky. Historie a sou asnost*. Praha: Portál.

¹¹ P-ěja, P. (2005). *Stranický systém eské republiky: politické strany, jejich vývoj 1989 ó 1998*. Centrum pro Studium Demokracie a Kultury.

¹² *Zákon o volbách do Federálního shromáfd ní* ze dne 27. 2. 1990, platnost od 1. 3. 1990, dostupný z WWW: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-47>.

¹³ *Zákon o politických stranách* z 23. 1. 1990, dostupný z WWW: http://www.pravnipredpisy.cz/predpisy/ZAKONY/1990/015990/Sb_015990_-----_.php.

Stranických systém

1.1 Strukturace stranického systému v Československu

V Československu byl přechod k demokracii víceméně vynucen. Stejně jako ve většině zemí bývalého východního bloku, tak i v Československu vznikl subjekt, který byl charakteristický pro přechod k demokracii. Za symbolický moment vzniku současného pluralitního soutěživého stranického systému považujeme pád komunistického režimu po 17. listopadu 1989.¹⁴ Tento den je možné považovat za mezník, který odděluje dva zcela rozdílné režimy.

V Československu vzniklo kromě Občanského fóra ještě hnutí Verejnosc proti násilí, které přispělo ve slovenské části země. Hlavní prioritou hnutí bylo dovést zemi ke svobodným volbám v roce 1990. V těchto volbách se VPN umístilo na prvním místě a po volbách vytvořilo koalici vládu s Československým demokratickým hnutím a Demokratickou stranou. V březnu 1991 vznikla v rámci hnutí platforma Za demokratické Slovensko, která se nedlouho nato oddělila a vytvořila samostatný subjekt Hnutie za demokratické Slovensko. Zbytek hnutí VPN postupně ztrácel vliv a v červnu se přetvořila na Občanskou demokratickou unii (ODÚ), později jen ODÚ. Po neúspěchu ve volbách v roce 1992 byla strana rozpuštěna úplně.¹⁵

Po pádu komunistického režimu následovala ústava a jiných zákonů, které se týkaly fungování rodící se pluralitní demokracie. Z tohoto hlediska byly důležitě zejména kooptace nových poslanců v obou zákonodárných sborech, které kromě zásadní proměny jejich politického složení vedly i k faktické obnově parlamentu v jeho původních funkcích. V lednu 1990 byl přijat zákon o politických stranách, na jehož základě mohly svobodně vznikat nové politické strany a hnutí.¹⁶

Vznik českého stranického systému je spojen s přechodem k demokratickému režimu a ekonomicko-sociální transformací. Po rozpadu Občanského fóra se český stranický systém dotváří a je následován postupnou konsolidací. Jedním z hlavních problémů postkomunistických politických režimů je korelace mezi mírou demokratické

¹⁴ Cabada, L., (2005). *Český stranický systém ve 20. století*. s. 107

¹⁵ Lupták, L. (2008). *Slovensko: Postkomunismus a národní mýty*. s. 44–46. Cabada, L. a kol. *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Vysoká škola ekonomická v Praze.

¹⁶ Kubát, M. (2004). *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. Praha: Eurolex Bohemia, s. r. o. s. 94

ou vlády. Obec n je demokratická konsolidace
zatel :

fungující ob anská spole nost nezávislá na státu;

nep ítomnost skupin, které se snaží dosáhnout svých politických cíl násilnými
prost edky;

shoda ob an a politických elit na p íjetí demokratických procedur a institucí
jako jediného legitimního prost edku umohl ujícího napl ovat politické cíle.¹⁷

Hlavní politické subjekty se u nás konsolidovaly b hem první poloviny 90. let
20. století. Strany se d lily na t i typy. Prvním typem byly strany d íve existující,
druhým typem strany od-t pené od Ob anského fóra a posledním typem byly strany
nov zalofené. V tomto období se zároveň etablovaly dva hlavní stranické póly v rámci
reflimu. V-echny strany se vymezily na ose pravice-levice. Tento model dvou hlavních
stranických pól se udržel aíl dodnes.

V roce 1990 byl p íjat nový volební zákon, kdy se parlament dohodl na systému
pom rného zastoupení a byla také stanovena volební klauzule.¹⁸ Její hranice se stanovila
na 5 % hlas . Tento zákon o pom rném zastoupení nahrává vícestranickému systému.
Dal-ím faktorem, který stranický systém ovlivnil, byla struktura tzv. politických -t pení
spole nosti (cleavages). Pro první období po pádu komunistického reflimu je
charakteristická kontroverze mezi zachováním komunistického reflimu a mezi
zahájením transforma ního procesu sm ujícího k demokracii.¹⁹ Po roce 1991 p íchází
daleko z eteln j-í -t pení.

V roce 1990 byl také p íjat zákon o politických stranách, jehoí ú elem bylo
upravit vznik a zánik politických stran. Upravuje také podmínky vzniku stran a
hospoda ení politických stran. V-echny tyto podmínky jsou dané téí pro politická hnutí.
Dle tohoto zákona platí, íe za jifl vzniklé politické strany se považují eskoslovenská
strana lidová, eskoslovenská strana socialistická, Demokratická strana, Komunistická
strana eskoslovenska a Strana svobody. Zákon také upravuje, íe Ob anské fórum a
Verejnosp proti násiliu jsou politickými hnutími podle tohoto zákona.²⁰

¹⁷ íchová, B. (2012). *Úvod do sou asné politologie: srovnávací analýza*. Praha: Portál, t etí vydání

¹⁸ *Zákon o volbách do Federálního shromáídní*.

¹⁹ Kubát, M. (2004). *Politické a ústavní systémy zemí st edovýchodní Evropy*. s. 108

²⁰ *Zákon o politických stranách*.

Nejen v eskoslovensku, ale i v ostatních státech st ední a východní Evropy vznikala hnutí bojující za svobodu. Cílem všech těchto hnutí byl pád komunistického režimu a transformace společnosti v demokratickou. V případě pobaltských států je to navíc o získání nezávislosti na Sovětském svazu. Všechny tyto pokusy byly úspěšné, přesto však n kde stále komunistické strany existovaly, ale od té doby již nikdy nedosáhly takové moci a postavení jediné strany v politickém systému. Tato hnutí však neměla stálého trvání. Dříve či později se hnutí rozpadla na strany, které měly menší či větší podíl na tvorbě stranických systémů v dané oblasti.

V již zmíněných pobaltských státech vznikla hnutí tohoto typu v roce 1988. V Litvě se jednalo o Sajudis, v Estonsku a Lotyšsku o Lidovou frontu. Všechna tato hnutí měla nejprve za cíl dosažení autonomie v rámci Sovětského svazu a později za to usilovat o plnou nezávislost. Postupně se těmto hnutím povedlo získat velkou podporu obyvatel. V roce 1990 byly státy již prohlášeny za samostatné (reálně k tomu došlo v roce 1991).²¹

Dalším významným hnutím v této oblasti byla polská Solidarnosc, která vznikla již v roce 1980, nejdříve jako sdružení nezávislých odborů. Její význam vzrostl až jako masově podporované hnutí, které se postavilo komunistickému režimu v Polsku. Solidarnosc se však po nastolení nových poměrů rozpadla na samostatné organizace odborů.²²

V okamžiku pádu komunistického režimu stál před zemmi střední a východní Evropy zásadní problém, jímž bylo další ústavně-politické směřování států. Nejdříve to byla změna nebo zásadní úprava ústavy. Do pádu komunistického režimu byly v ústavách těchto zemí zavedeny články o vedoucí úloze komunistické strany. Ve většině těchto států existovaly před koncem komunistické éry nové ústavy, které nahrazovaly ústavy z doby utváření komunistického režimu po druhé světové válce. Například eskoslovensko mělo ústavu z roku 1960 (z velké části novelizovanou v roce 1968)²³, zatímco Maďarsko a Polsko se spokojilo pouze s novelizacemi starých ústav.

²¹ Kubát, M. (2004). *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*, s. 131 a 132, 192 a 194, 232 a 233.

²² Kubát, M. (2008). *Polsko: Politický a ústavní systém Třetí republiky*. s. 28 a 29, Cabada, L. a kol. *Nové demokracie střední a východní Evropy*. s. 9 a 36.

²³ Kubát, M. (2003). *Postkomunismus*, s. 33.

šlo nastolení nového politického systému. Nejméně jím byl zvolen režim, který se nejvíce blíží parlamentarismu.

Volba politického systému byla výsledkem složitého politického vývoje přechodu k demokratickému režimu. Ve většině případů se jednalo o dlouhá vyjednávání, kompromisy, politické konflikty apod.

V těchto státech se většinou nevyskytují stranické systémy s dominantní stranou, alespoň ne v dlouhodobém měřítku. Pokud se zde nějaký takový subjekt objeví, pak ale jeho trvání nepřekročí další volební období. O systémech středovýchodní Evropy lze říci, že jsou proměnlivé, multipartistické a fragmentované. Strany vznikají většinou spojením stran s voliči, která jsou krátkodobá, a pro strany je obtížné vytvářet si svou pevná voličská základnu.²⁴

1.3 Typologie stran a stranických systémů

Politické strany byly v minulosti označovány jako sdružení, která prosazují určité názory a ideály. V dnešní době se vyzdvihuje ještě další prvek v této definici, a tím je snaha o částečné nebo úplné dobytí moci. Strany obvykle nevykonávají moc samy, ale prostřednictvím koalic. Podle Arona jsou strany organizovaná seskupení, která vyvíjejí určitou činnost a ucházejí se o to, aby převzaly funkce vlády, a to buď samy, nebo v koalici.²⁵ Tato definice platí především v poměrných volebních systémech a parlamentarismu, kde strana může být také v členěné vládě.

Definovat politickou stranu dále můžeme také jako trvalou organizaci, která je nějakým způsobem uspořádaná a která se snaží dobýt a vykonávat moc sama nebo v koalici, a za tímto účelem vyhledává lidovou podporu.²⁶ V tomto smyslu vznikaly strany v 19. století, například v zemích evropského kontinentu vznikaly strany až po revoluci v roce 1848.

Typy stran můžeme rozdělit třemi způsoby. Prvním způsobem je rozdělení tradiční, kde se strany dělí na kádrové²⁷ a masové²⁸. Druhým způsobem je pravolevé rozdělení stran. Tento způsob má v politické soutěži největší význam. Rysy levicových

²⁴ Kubát, M. (2003). *Postkomunismus*, s. 39.

²⁵ Novák, M. (1997). *Systémy politických stran*. Praha: Sociologické nakladatelství, s. 22. z příkladu R. Arona (1965). *Démocratie et totalitarisme*.

²⁶ Novák, M. (1997). *Politické strany*, s. 23.

²⁷ Strany kádrové si zakládají hlavně na kvalitní lidské základně a osobnostech, které mohou stranu přivést k vítězství po et hlas.

²⁸ Masovými stranám jde o to, aby oslovily co nejvíce voličů.

–ích a st edních vrstev spole nosti, s d razem na kolektivismu. Pravice je charakteristická odmítáním kolektivismu, zd raz ováním soukromého vlastnictví a svobodného podnikání, je spí–e konzervativní. Mezi t mito póly stojí je–t strany centristické, které se snaží vytvá et kompromisní politiku mezi pravicí a levicí a jsou také d leflité p i tvorb koalíc. Posledním zp sobem je teorie cleavages (–t pení), s níž poprvé p i–li politologové Stein Rokkan a Seymour Martin Lipset. Tato teorie se zabývá problematikou, podle jakých kritérií se volí i roz–t pují do skupin na základ toho, co je pro volí e nejvýznamn j–í (církve versus stát, vlastníci versus pracující, venkov versus m sto apod.).²⁹

Teoretické p ístupy ke vzniku politických stran m fleme rozd lit do n kolika skupin. První je institucionální teorie, která odvozuje vznik stran od vývoje parlamentních systém a volebního mechanismu. Dal–í je teorie škritických situací, podle kterých strany vznikaly v souvislosti s vytvá ením nových stát nebo s rozpadem ústavního systému. Moderniza ní teorie se zase soust edí na n které sociální a ekonomické faktory vzniku stran.³⁰ Je možné je–t poukázat na Duvergerovu tezi o dvojm formování stran. Ten p vod stran rozli–uje na volební a parlamentní a mimoparlamentní a mimovolební. První zp sob vzniku je spojen s roz–í ením volebního práva a parlamentních výsad. V parlamentu se vytvá ejí skupiny, které sdrufují poslance stejné orientace ke spole né akci. Jakmile takováto strana vznikne, zaloflí z centra nové volební výbory. Strany, které vznikly mimovolební cestou, vze–ly z p edem existující instituce, jejíž innost spadá mimo volby a parlament. Mezi takové instituce pat í nap . odbory, banky, velké podniky, církve, sekty apod.³¹

Stranické systémy jsou, jak samotný název vypovídá, uspo ádané celky, které jsou složené z politických stran. Tyto celky m fleme jednodu–e definovat jako *š souhrn stran v interakci v daném politickém systému, p i emfl interakcí m fle být zejména opozice nebo koalice*.³² Stranické systémy ur ují charakter politického systému, zda je demokratický nebo autokratický. Politickým systémem nemusíme rozum t jen stát, ale také jednotky podstátní nebo nadstátní.

²⁹ Novák, M. (2011). *Strany a stranické systémy*, s. 551. Novák, M. a kol. (2011). *Úvod do studia politiky*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), s. 548 ó 599.

³⁰ Fiala, P, Strmiska, M. (1998). *Teorie politických stran*, Brno: Spole nost pro odbornou literaturu ó Barrister & Principal. s. 52.

³¹ Novák, M. (1997). *Politické strany*. s. 24 ó 26.

³² Novák, M. (2011). *Strany a stranické systémy*. s. 564. Novák, M. a kol. (2011). *Úvod do studia politiky*. s. 548 ó 599.

systemy na základě několika kritérií. Mezi tato kritéria je tento systém soutěživý nebo nesoutěživý, polarizace fragmentace. Dalším kritériem je ideologie. Toto kritérium závisí na tom, zda se jedná o pluralitní nebo monokratické stranické systémy. V pluralitních stranických systémech se jedná o polarizaci, což je ideologická vzdálenost mezi nejvzdálenějšími relevantními stranami. U monokratických systémů jde o intenzitu ideologie.

Hlavním bodem Sartoriho typologie je určení počtu relevantních stran. Není snadné rozhodnout, které strany jsou relevantní a které nejsou. Relevantní stranou se myslí ta strana, která má koaliční (charakteristický pro malé strany) nebo vydráskový (charakteristický pro antisystémové strany) potenciál. Z hlediska počtu stran můžeme stranické systémy rozlišit na jednostranické, dvoustranické a vícestranické. Při aplikaci kritéria ideologické vzdálenosti na pluralitní stranické systémy se dostaneme ke dvěma hlavním podobám multipartismu – umírněný (s nízkou polarizací) a polarizovaný (se silnou polarizací). Pro český stranický systém je třeba zabývat se systémy vícestranickými (umírněný pluralismus).³³

Umírněný pluralismus je ohraničen na jedné straně dvoustranickými systémy a na druhé straně extrémním a polarizovaným pluralismem. Zároveň napodobuje mechanismus bipartismu, především ve smyslu toho, že struktura tohoto stranického systému zůstává ve své podstatě bipolární. Strany v těchto systémech vytvářejí levicové a pravicové bloky, mezi nimiž existují vztahy jeťstředových aktéři. Umírněný pluralismus může být charakterizován relativně malou ideologickou vzdáleností mezi stranami, bipolárním koaličním uspořádáním a dostatečnou soutěživostí. Počet relevantních stran u tohoto systému je omezený počtem relevantních stran a stabilita systému vzniká díky vytváření koalic na dvou pólech, především se soutěživostí zpravidla o středové voliče. Každá z těchto relevantních stran by neměla představovat principiální opozici vůči režimu. Eventuální vzrůst počtu relevantních jednotek v tomto systému nemusí nutně znamenat vytváření podmínek pro přechod k polarizovanému pluralismu, pokud nové strany akceptují legitimitu režimu. Ani překročení počtu relevantních stran nemusí znamenat transformaci způsobu fungování systému.³⁴

Hlavním charakteristickým rysem umírněného pluralismu je praxe koaličních vlád. Vytváření koalic vyplývá z toho, že v umírněném pluralismu jsou nejméně tři

³³ Sartori, G. (1976). *Strany a stranické systémy*. s. 123 - 218

vní vládná z těchto stran nedosahuje obecně absolutní
menšinové jednostranické vlády, které ale vznikají
výsledkem nepřesné kalkulace, i skrytých koalic a dočasných vlád. Pro menšinové
vlády tedy platí především to, že jsou to vlády slabé a v typickém mechanismu
umírněného pluralismu jsou připustné jen jako prozatímní a krátkodobé. Tyto vlády
musí být také podpořeny absolutní většinou. Všechny relevantní strany v tomto systému
jsou potenciálními členy vládní koalice, jsou tedy orientované na vládnutí. Strany,
které jsou nevládní v určitém volebním období, se mohou spojit do opozice a vytvořit
alternativu v budoucích vládách.³⁵

³⁴ Fiala, P., Stramiska, M. (2009). *Teorie politických stran*.

³⁵ Sartori, G. (1976). *Strany a stranické systémy*. s. 123 - 218

ého fungování a rozpad

Dne 17. listopadu 1989 se začala psát nová kapitola československých dějin. Došlo k brutálnímu potlačení studentské demonstrace, která byla p vodně zorganizovaná k uctění památky Jana Opletala a připomenutí uzavření českých vysokých škol nacisty před 50 lety. Tato demonstrace znamenala propuknutí otevřeného konfliktu mezi veřejností a státní mocí. Potlačení revoluce vyvolalo lavinovou reakci, která ve svém důsledku vedla k pádu komunistického režimu.

Následující den, 18. listopadu, se v pražském Realistickém divadle na Smíchově sešli studenti, herci a zástupci pražské kulturní obce. Tento den vznikl ústřední stávkový výbor pražských vysokých škol. Bylo vydáno čtyřbodové prohlášení, které požadovalo hlavně odstoupení osob, které byly zodpovědné za zásah proti demonstraci, také se dořadily dialogu o reformách v SSR. Den poté, 19. listopadu se začalo rodit Obanské fórum v inoherním klubu v Praze. Zrodilo se jako ústřední hlasatel veřejného protirežimního disentu, představovalo seskupení jednotlivců i kolektivních aktérů koncipované jako výrazně antistranické a antihierarchické.

Zakladatelé Obanského fóra požadovali o to, aby účastníci vzniku tohoto hnutí zastupovali co nejvíce vrstev ve společnosti. Také chtěli, aby zde byli zástupci opozičních skupin. Na závěr schůze v inoherním klubu byl zvolen osmnáctičlenný výbor OF, který měl za úkol promýšlení dalšího postupu.³⁶

Dne 19. listopadu byla v prostorách Umelecké besedy na Slovensku zahájena podpisová akce protestujících proti policejní brutalitě v Praze. Sešlo se asi 500 lidí, z nichž 300 se nebálo podepsat protest následujícího znění:

Drahí spoluobčania! 17. novembra 1939 zabili fašisti v Prahe študenta Opletala. V Prahe 17. novembra 1989 opäť tiekla krv. Na medzinárodný de študentstva proti pokojnej manifestácii brutálne zasiahli príslušníci československej bezpečnosti a armády. Rozhodne protestujeme proti takejto zvrátenej demonštrácii sily. Protestujeme proti pokryteckej hre na demokratizáciu a žiadame okamžité vyšetrenie a potrestanie vinníkov. Žiadame o istu verejnú živnosť od stalinských živností a ich metód. Vyzývame všetky umelecké zväzy a kultúrne inštitúcie, aby si osvojili toto vyhlásenie.³⁷

³⁶ Suk, J. (1997). *Obanské fórum*. Praha: Doplněk, s. 12.

³⁷ Rychlík, J. *o Rozpad československa*, s.

zniklého Obanského fóra pak podepsalo základní ustanovení a jeho požadavcích. Byli to především signatáři Charty 77, Hnutí za obanskou svobodu (HOS)³⁸, zástupci kulturní obce, Nezávislého mírového hnutí, Kruhu nezávislé inteligence a Obrody, byli zde i zástupci studentů. Toto Fórum bylo jediným společným jmenovatelem pro rozmanité skupiny i jednotlivce, kteří se v různých dobách ocitli v opozici k režimu. Hlavním úkolem Obanského fóra, zastávajícího politická uskupení s rozdílnou ideologicko-politickou orientací, bylo dovést československou společnost ke svobodným volbám. Zachovat formu politického hnutí v OF prosazovali především bývalí disidenti včetně prezidenta Václava Havla³⁹, který měl na hnutí stále silný vliv.

Václav Havel uvedl nově vzniklé Obanské fórum jako otevřenou opoziční seskupení, které sdružuje obě strany z nezávislých i z oficiálních struktur, které má na starosti jednání s představiteli státní moci o změnu politického klimatu v československu. Do tohoto sdružení má právo vstoupit každý, kdo se s charakterem tohoto sdružení ztotožní.

Na ustavující schůzi OF bylo odsouhlaseno pět základních požadavků OF:

1. odstoupení osmi konkrétních osob odpovědných za mnohaletou devastaci všech oblastí společnosti československého flivota u nás (projevem radikality prohlášení bylo konkrétní vyjmenování těchto osob: prezident ČSSR Gustav Husák, generální tajemník ÚV KS Miloš Jakeš, vedoucí ideologického oddělení ÚV KS Jan Fojtík, předseda Ústřední rady odborů (ÚRO ROH) Miroslav Zavadil, člen předsednictva ÚV KS Karel Hoffman, předseda Federálního shromáždění ČSSR Alois Indra, vedoucí tajemník MV KS Praha Miroslav Třpán, a federální ministr vnitra František Kíncl);
2. ustavení parlamentní komise pro vyšetření brutálního zásahu bezpečnostních jednotek proti studentské demonstraci ze dne 17. 11. 1989 za účasti zástupců OF,
3. propuštění všech politických vězňů;
4. zveřejnění svolání OF ve sdělovacích prostředcích;

³⁸ Jednalo se o nezávislou obanskou iniciativu, která vznikla v roce 1988 v prostředí Charty 77.

Iniciátorem jejího vzniku byl Rudolf Batěk. Toto hnutí se stalo politickým oponentem vládnoucí KS.

³⁹ Prvním představitel OF Václav Havel byl zvolen prezidentem československa v prosinci 1989

prohlášení OF podpořilo uspořádání dvouhodinové
iniciativy studenty na pondělí 27. 11. 1989.⁴⁰

Obanské fórum se stalo specifickým politickým subjektem, který je typický pro přechod od totalitního komunistického režimu k demokracii. Bezprostředně po svém vzniku získalo velmi významný vliv ovšem politickou situaci v zemi. V důsledku velké vnitřní heterogenity se získalo Obanské fórum členit na několik skupin, což následně vedlo k pozdějšímu rozpadu a vzniku nových politických stran.⁴¹

Pod zastřešující značkou OF existovala spousta politických stran a uskupení, které se však lišily svou ideologicko-politickou orientací⁴². Všeobecným integrujícím prvkem byla postava Václava Havla. Již od samotného počátku existence Obanského fóra bylo jasné, že jde o organizaci se širokým názorovým zaměřením. Přitom, pro se OF stalo hnutím, bylo několik:

1. jako subjekt, který ve výjimečných podmínkách vznikl prakticky simultánně shora i zdola, neměl však (a dle tehdejších právních norem vlastně ani legální možnost) vytvářet klasickou politickou stranu;
2. samotný pojem špolitická strana nebyl mezi obanskými zprofanovaný;
3. snaha představitelů OF prosazovat koncepci šnepolitické politiky.⁴³

Obanské fórum se prakticky rozhodlo, a to bez ohledu na patrně heterogenní složení i odlišné politické programy svých kolektivních členů i výrazných jednotlivců, prezentovat se ve volbách jako celek, což samozřejmě kladlo otázku nejen nad společný volební program, ale i organizační strukturu. Cesta k politickému hnutí byla otevřená v *Programových zásadách Obanského fóra Co chceme a ve Vnitřní organizaci Obanského fóra*. Obanské fórum je zde charakterizováno jako *š...spontánně vzniklé hnutí obanské, které spojuje snahu o hledání pozitivních východisek z dnešní krizové situace naší společnosti*.⁴⁴ Dále je zde uvedeno, že *š...Obanské fórum nevytváří žádnou hierarchii, ale jen horizontální síť s veškerými místními obanskými fóry napojenými na jediné koordinační centrum*.⁴⁵ Koordinační centrum je pak chápáno jen jako centrum informační a organizační, ale ne jako centrum řídicí.

⁴⁰ Bureš, J. (2007). *Obanské fórum*. s. 44, 45.

⁴¹ Cabada, L. (2005). *Šeský stranický systém ve 20. století*, s. 158.

⁴² Před volbami v roce 1990 tvořilo Obanské fórum 14 politických stran a hnutí. Po volbách do zániku OF některé politické subjekty OF opustily.

⁴³ Pějška, P. (2005). *ŠStranický systém Šeské republiky*. str. 46.

⁴⁴ Vnitřní organizace Obanského fóra z 28. listopadu 1989.

⁴⁵ Tamtéž.

stranám byly bezprostředně po pádu komunistického režimu zakládány. Po svém vzniku se postupně začaly rozvíjet do

obanského fóra, nebo podobily samostatně. Krystalizace politických stran kulminovala podzimem roku 1990, před parlamentními volbami. Impulsem pro tento proces bylo mimo jiné i uzákonnění poměrného volebního systému v lednu 1990. Do voleb v roce 1990 dochází v rámci konstituování českého stranického systému k několika procesům:

- a) formování Obanského fóra;⁴⁶
- b) vznik nových politických subjektů;
- c) obnovení činnosti politických subjektů existujících v minulosti;
- d) transformace politických stran bývalé Národní fronty.

Mnoho nových vzniklých politických subjektů mělo již před listopadem 1989 své základy v disidentském prostředí. Je proto třeba přehledně oddělit nově vzniklé subjekty od subjektů obnovujících svou činnost, popřípadě kontinuálně existujících. První opoziční stranou v Československu byla československá demokratická iniciativa, která se za politickou stranu vyhlásila již 11. listopadu 1989. Tato strana byla původně pokračovatelkou disidentské skupiny Demokratická iniciativa. Odmítala jakýkoliv dialog s vládními představiteli a požadovala okamžité odstranění komunistické moci.

Z dalších nově vzniklých stran je nutné zmínit Obanskou demokratickou alianci, která vznikla v prosinci 1989 iniciativou pravicového uskupení v rámci Charty 77. V prosinci 1989 vznikla také Československá demokratická strana (KDS) a na přelomu let 1989 a 1990 vzniklo několik moravistických politických subjektů, z nichž nejvýznamnějším byla Společnost pro Moravu a Slezsko, dalšími byli Moravské obanské hnutí a Strana moravského venkova. V listopadu 1989 vznikla československá strana zelených a v únoru 1990 byl ustaven ultrapravicový subjekt Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa.

Po listopadu 1989 obnovila svou činnost československá sociální demokracie. Tato strana měla tradici sahající do 19. století, přesto byla však sociální demokracie považována za nově vzniklou politickou stranu. Tato strana byla oficiálně obnovena na sjezdu v březnu 1990. Dále obnovil svou činnost také Klub angažovaných nestraníků.⁴⁷

Aktivita Obanského fóra primárně směřovala k vypsání prvních svobodných voleb. V prosinci 1989 existovaly dva možné scénáře konání voleb. Podle první

⁴⁶ Bod a) šformování OFo je v mnoha ohledech nadřazen bodům b) a c), neboť některé nově vzniklé a obnovené politické subjekty se stávaly součástí OF.

⁴⁷ Cabada, L. (2005). *Český stranický systém ve 20. století*. s. 111 a 113.

konat v květnu 1990 a politická aktivita měla probíhat
návrh předpokládal nejprve krystalizaci politických
stran a následné volby na podzim 1990.⁴⁸ V prosinci 1989 bylo politickou radou
Obanského fóra rozhodnuto o společné kandidatuře politických subjektů sdružených
v Obanském fóru.

Na počátku roku 1990 se Obanské fórum zabývalo hlavně otázkou své vlastní
podoby a budoucí pozicí v politickém systému nového demokratického režimu.

27. února 1990 schválilo Federální shromáždění několik ústavních zákonů,
týkajících se prvních svobodných voleb. Volby do Federálního shromáždění se měly
konat podle zásady poměrného zastoupení, písemně uzavírací pro strany a hnutí byla
stanovena na 5% všech odevzdaných hlasů v rámci jedné z republik. Strany, které
získaly méně než 5% hlasů, se do Federálního shromáždění neměly dostat.⁴⁹ Po pádu
komunistické diktatury vzniká v Československu pluralitní soutěživý stranický systém.
Jeho komponenty jsou Obanské fórum, samostatně nově vzniklé politické subjekty,
obnovené historické politické subjekty a subjekty jiné než listopadem 1989 v rámci
Národní fronty.

V prvním období do voleb 1990 se žádný stranický systém nevytvořil, také však
nebylo jasné, kde a jak se zásadní politická rozhodnutí tvoří a kde budou nejúspěšněji
prosazována. Zásadní rozhodnutí se od parlamentu neodekávala, ta nejzávažnější se
přijímala na Hradě v okruhu prezidentských poradců a několika nejbližších
spolupracovníků Koordináčního centra OF. Hlavním rozhodovacím orgánem tohoto
centra byla Rada KC OF. Ta měla velké množství pravomocí, rozhodovala hlavně o
politicky neodkladných záležitostech. Dalším orgánem byl Senát KC OF. Ten fungoval
spíše jako symbol užití vnitřní plurality a demokracie OF, jehož smyslem bylo
schvalovat rozhodnutí Rady.⁵⁰

Prvním politickým úkolem, kterého se měly chopit politici OF a VPN, byl pokus
o reformu federální Ústavy, hlavně systému fungování Federálního shromáždění, a to
včetně volebního systému do zákonodárných sborů. Skupina vlivných politiků z OF
veřejně podpořila zavedení poměrného volebního systému, písemně i jeho obhajobu
kladli důraz na nutnost vytvořit předpoklady pro rozvinutí politické plurality, kterou
v této chvíli považovali za významnější, než potřebu vytvářet stabilní vládní většinu

⁴⁸ Cabada, L. (2005). *Český stranický systém ve 20. století*. s. 115.

⁴⁹ Úst. zák. č. 47/1990 Sb.

⁵⁰ Bureš, J. (2007). *Obanské fórum*, s. 192.

ina zástupc hlavních politických subjekt vyjád ila systému. Ov-em celé Ob anské fórum nebylo zcela jednotné v této otázce. Zejména prezident Václav Havel stál jako hlavní politická osobnost na pozici v t-inového volebního systému.

Jako sv j základní cíl si OF ur ilo odpor proti jakékoliv form totalitarismu, vytvo ení demokratických politických institucí a uskute n ní svobodných voleb.

Výsledky voleb byly p ekvapivé. Ob anské fórum pod heslem šStrany jsou pro stránky, OF je pro v-echnyõ dosáhlo drtivého vít zství. Ob anské fórum bylo po volbách sou ástí federální i eské vlády. Toto vít zství v-ak m lo pro ty, kte í sestavovali kandidátky, jeden ne ekaný d sledek.⁵²

2.1 Situace Ob anského fóra ve 2. polovin roku 1990 a p edsednictví Václava Klause

Situaci uvnit Ob anského fóra ovlivnil jeho volební úsp ch. Díky zna nému volebnímu úsp chu zasedl ve v-ech sn movnách velký počet poslanc s odlišnými politickými názory, hlavn co se týká ekonomické transformace.

Zásadní rozhodnutí o budoucnosti Ob anského fóra bylo ponecháno na dobu po parlamentních volbách. Tyto volby prob hly 8. a 9. ervna 1990. Jednalo se v podstat o plebiscit o demokratických zm nách v eskoslovensku.

V rámci Ob anského fóra postupn vznikl Meziparlamentní klub demokratické pravice, Meziparlamentní liberální klub a Klub sociálních demokrat OF. lenové Meziparlamentního liberálního klubu byli zásadn proti p em n OF na standardní politickou stranu.

O budoucí organiza ní struktu e hnutí se diskutovalo ufl v dubnu 1990 a rýsovaly se zde ti možnosti: bu z stane nadále hnutím a svou innost pesune do obcí a region , nebo se p em ní ve volební stranu amerického typu, nebo se stane politickou stranou s pevnou organiza ní strukturou. Po volbách v-ak nastala jiná situace. Ob anské fórum spolu s Verejnosiou proti násiliu ovládlo politickou scénu a snahy o definitivní e-ení budoucnosti hnutí byly odlofeny.

⁵¹ Bure-, J. (2007). *Ob anské fórum*. s. 179.

⁵² Cabada,L.(2005). *eský stranický systém ve 20. Století*. s.160-161.

ze konal sn m. Na tomto sn mu bylo schváleno
struktura Ob anského fóra⁵³ Toto byl kompromisní
návrh, který zachovával OF jako hnutí, ale zavedl evidenci ob an , kte í se hlásí k
šProvolání ob anského fóra.

Prezident Václav Havel p í projevu k výro í 21. srpna p istoupil na e-ení, fle by
bylo vhodné, aby si Ob anské fórum zvolilo p edsedu, ale na zá ijovém Sn mu
povařoval za nutné osobn vystoupit a toto e-ení podpo it:

*šS jakoukoli otázkou se setkám, tářfi se: co o tom íká Fórum? A najednou
nevíme moc dob e, kdo je ve skute nosti Fórum. A já, který jsem necht l, aby se z toho
stala strana, který jsem proti organizovaným a disciplinovaným politickým stranám, si
najednou uv domuji, fle OF schází pevné politické vedení.õ⁵⁴*

Václav Havel si uv domoval zm n nou povolební situaci a váhu nových struktur
a hodlal také posílit autoritu vedení Ob anského fóra. Ustanovení a obsazení funkce
p edsedy OF m lo znamenat racionalizaci vnit ní struktury hnutí. Stoupenci radikálních
zm n a transformace OF v politickou stranu klasického typu vid li ve volb nového
p edsedy první krok k uskute n ní svých p edstav.

ada delegát podporovala zvolení Václava Klause, jako str jce ekonomické
reformy. V íjnu 1990 byl p edsedou Ob anského fóra zvolen federální ministr financí
Václav Klaus, který se zasazoval o p em nu Ob anského fóra z politického hnutí na
standardní politickou stranu pravicové orientace. B hem íjna 1990 Václav Klaus
seznámil Radu OF s pofladavkem vzniku vertikální struktury Ob anského fóra. Vzáp tí
reformoval strukturu placených funkcióná z centra s tím, fle oslabil aparát KC OF a
posílil regionální orgány. V prosinci 1990 se v Olomouci setkali politi tí p edstavitelé a
manaflé i OF. Hlavním tématem byl budoucí charakter OF. P edseda Václav Klaus op t
zd raznil, fle je nutné, aby OF bylo p em n no na standardní politickou stranu
s individuálním lenstvím. Ihned po svém zvolení za al pracovat na prom n
Ob anského fóra. Zpo átku byl v-ak tento vývoj relativn pomalý a nebylo jasné, jaké
budou výsledky.⁵⁵

Na sn mu v lednu 1991 bylo definitivn rozhodnuto p em nit Ob anské fórum
na politickou stranu. Ve svém projevu Václav Klaus prohlásil: *šNení na v ky mofné,
aby OF z stalo tak bezb ehou strukturou.õ* V jeho projevu se objevily my-lenky, které

⁵³ Inforum . 36/90.

⁵⁴ Fórum 1990/34.

⁵⁵ Honajzer, J. (1996). *Ob anské fóru*. s. 31.

ého desateraõ Ob anské demokratické strany. B hem
ání Ob anského fóra jako hnutí a ne strany, ale tyto
snahy se minuly ú inkem. Sn m op t zvolil p edsedou Václava Klause.

2.2 P í iny rozpadu Ob anského fóra

Ve druhé polovin roku 1990 se Ob anské fórum jasn definovalo podle
názorových platform, respektive meziparlamentních klub . Uvnit samotného OF se
hned po volbách polarizovalo názorové klima. Tyto volby znamenaly, že do-
k urychlení diferenciací tendence.

V období mezi lety 1990 a 1992 je z hlediska stranického systému R zásadní
událost rozpad Ob anského fóra. Jednou z p í in této události se stala skute nost, že
zvít zilo výrazn ji, než p edpokládalo. Absolutní v t-ina ve volbách 1990 vynesla
Ob anskému fóru nejen krizi identity, ale znamenala i váfnou krizi celé politické scény.
Mezi p edstaviteli Ob anského fóra na ja e roku 1990 zesílil od po átku existující spor
o budoucí charakter Ob anského fóra.⁵⁶

Na p elomu let 1990-1991 existovaly v rámci OF dva proudy: centristický, který
byl reprezentovaný Liberálním klubem a áste n také Klubem sociálních demokrat
OF, a pravicový, který reprezentoval Meziparlamentní klub demokratické pravice.

Jednou z mofností budoucího charakteru bylo z dosavadního volného sdružení
vytvo it standardní politickou stranu s p esn danou strukturou a jasn definovaným
lenstvím, nebo i nadále zachovat charakter ob anského hnutí. V lednu 1991 m l
prob hnout klí ový sn m pro Ob anské fórum. Ú astníci sn mu zde m li rozhodnout,
zda Ob anské fórum bude nadále hnutím, nebo se transformuje v politickou stranu.
Delegáti diskutovali o tom, jak by taková strana m la být orientovaná. Probíhaly zde
r zné snahy o zastavení transformace Ob anského fóra, p esto v-ak tyto snahy byly
marné. 7. února 1991 byl na tiskové konferenci oznámen vznik šIniciativní skupiny za
zachování hnutí OFõ. Jejím cílem bylo zachovávat hnutí, které by sdrufovalo v-echny
demokratické proudy v jeho integrální podob . O budoucnosti vnit n roz-t peného
Ob anského fóra bylo rozhodnuto 10. února 1991 na sch zce svolané prezidentem
Václavem Havlem.

⁵⁶ Bureš, J., Charvát, J., Just, P., Těfek, M. (2012). *eská demokracie po roce 1989*. Praha: Grada Publishing. s. 108-109

kého fóra v–ak byla definitivn otev ena. Iniciativní
. února navrhla, aby se republikový sn m OF, svolaný
na 23. února zm nil na pracovní orgán setkání delegát . Toto v–ak nikdo nebral váfn a
sn m 23. února 1991 potvrdil rozhodnutí ze dne 12. února. Na sn mu byly schváleny
nové stanovy, podle nichfl je Ob anské fórum politickým hnutím slofeným z Ob anské
demokratické strany a Ob anského hnutí, zast e–ené paritn slofeným koordina ním
výborem. Paradoxem bylo, fl rozpad Ob anského fóra byl do zna né míry zalofen tím,
fl vyhrálo p esv d iv ji, nefl p edpokládalo KC OF. Do zákonodárných sbor se tak
totifl dostali i kandidáti, s jejichfl úsp chem se v OF nepo ítalo.⁵⁷

I p es stálou existenci Koordina ního centra OF, který m l na starosti sla ovat
innost nov vzniklých subjekt , ale p esto ob tyto formace sm ovaly k samostatné
politické innosti. Ob anské hnutí bylo definováno jako subjekt, který sdrufluje r zné
názorové proudy. Ob anská demokratická strana v ele s Václavem Klausem se
vymezovala jako špolitická strana klasického evropského typu s programem
konzervativní pravice.õ⁵⁸ Na ustavujícím sjezdu Ob anské demokratické strany se jifl
hovo ilo jasn o standardní stran s redukovaným, ale zcela profesionalizovaným
personálem, a sou asn o konci šrevolu ních provizoriíõ a špoku–ení permanentní
revoluceõ.

Ustavující sn m Ob anského hnutí prob hl v dubnu 1991 v Praze. Ob anské
hnutí se hlásilo k politickému st edu a jeho p edsedou se stal ministr zahrani í Ji í
Dienstbier. Do voleb v roce 1992 bylo OH zastoupeno v NR i FS a federální i eské
vlád .

Ob anské fórum m lo podle usnesení Sn mu zaniknout nejpoz d ji prvním dnem
p edvolební kampan p ed volbami do Parlamentu SFR v roce 1992.⁵⁹

⁵⁷ Bure–, J. (2007). *Ob anské fórum*. s. 266-269.

⁵⁸ Bulletin ODS 1991/6.

⁵⁹ Zpráva TK z 23. 2. 1991.

... a jejich vývoj

Utváření nového pluralitního soutěživého stranického systému v české republice, resp. eskoslovensku představovalo složitý proces, který probíhal na několika úrovních. Období vymezené ššametovou revolucí a prvními postkomunistickými svobodnými volbami v červnu 1990 je možná charakterizovat jako období obnovy stranickopolitického pluralismu v českém i federálním eskoslovenském kontextu.⁶⁰

Jak je již zmíněno výše, pokračovatelem předvoňho Obanského fóra se stalo Obanské hnutí (OH), které bylo vedeno ministrem zahraničních věcí a místopředsedou federální vlády Jiřím Dienstbierem. Pravicová složka předvoňho Obanského fóra se transformovala během následujících dvou měsíců v Obanskou demokratickou stranu (ODS). Předsedou ODS byl zvolen Václav Klaus. Tyto dvě strany byly hlavními pokračovatelkami Obanského fóra. Z prekonstituovaných skupin je třeba zmínit především Obanskou demokratickou alianci (ODA).

Rozpad Obanského fóra se dotkl i dalších p idružených politických subjektů. Tyto subjekty měly i díky OF své zástupce v parlamentu. V březnu 1991 se Obanská demokratická aliance rozhodla, že bude nadále působit samostatně. Liberálně-demokratická strana (LDS) se v listopadu 1991 rozdělila na dvě frakce, první vstoupila do ODA v březnu 1992, druhá pokračovala v samostatné činnosti.⁶¹ Sociální demokraté založili v říjnu 1991 politickou stranu Asociace sociálních demokratů (ASD) a osamostatnil se rovněž Klub angažovaných nestraníků, který jednal o další volební spolupráci s několika pravicovými subjekty, ale ve volbách 1992 kandidoval samostatně.

Koalice KDU se ve volebním období 1990-1992 rozpadla, do čela SL byl zvolen Josef Lux. Posléze došlo k oddělení poslaneckých klubů a v červnu 1991 SL iniciovala vznik politického hnutí Česká a demokratická unie. V dubnu 1992 byly KDU a SL sloučeny a vznikla Česká a demokratická unie- eskoslovenská strana lidová (KDU- SL).⁶²

⁶⁰ Systém politických stran v letech 1989-2004, str. 1361.

⁶¹ Samostatná LDS byla politickou stranou a nakonec se v červnu 1996 rozhodla svou činnost ukončit.

⁶² Vodička, K., Cabada, L. (2003). *Politický systém české republiky*. s.128.

ení republik

ESKOSLOVENSKO SE ROZDĚLO K 1. lednu 1993. Hlavními příčinami rozdělení byly rozdílné politické kultury obou národů, odlišné volební chování a hlavně zájem českých a slovenských aktérů na rozdělení. Občané slovenského národa byli dost znepokojeni s novými poměry po listopadu 1989, zatímco v českých byla většina občanů s politickým vývojem spokojena.⁶³

Období po prvních svobodných volbách 1990 bylo charakterizováno diferenciačním procesem. Občanské fórum se rozdělilo na Občanskou demokratickou stranu a Občanské hnutí, k podobnému utěpení došlo i ve Verejnosti proti násiliu. Následné výsledky voleb v roce 1992 tomuto esko-slovenskému dilematu dodalo, což nakonec vyústilo k rozhodnutí o rozdělení republik.

V těchto volbách zvítila v českých ODS, na Slovensku HZDS. Bývalý editel slovenského vysílání rozhlasové stanice Svobodná Evropa Karol Belák, k tomuto prohlásil:

š Volby znamenají historický zvrát. Prohrál eskoslovenský směr, prohráli Šidé 17. listopadu; prohráli zásadní ekonomičtí reformisté, prohráli Špánbík i; Vyhrál směr nacionálního komunismu. Je to odvěta za listopad.š⁶⁴

Dva týdny po volbách se poprvé sešli Klaus a Mečiar a hlavním tématem jejich jednání bylo státoprávní uspořádání eskoslovenska. Problémem bylo, že oba aktéři se v této otázce zásadně rozcházel. ODS trvala na federálním uspořádání s jedinou mezinárodní subjektivitou, zatímco HZDS prosazovalo konfederaci s mezinárodní právní subjektivitou obou republik⁶⁵.

Obě nejsilnější stranám, ODS a HZDS, zůstala jediná alternativa, a to uzavřít koalici se svým největším rivalem. Jednání mezi těmito dvěma stranami o rozdělení republik začalo 8. června 1992 v Brně. Slovenská delegace předložila hned na začátku svou koncepci esko-slovenské hospodářské a obranné unie. V eskoslovensku měly vzniknout dvě různé hospodářské prostory se dvěma ústředními bankami (českou a slovenskou), ale se společnou měnou. Dále měla být společná armáda pro obě republiky. Proti tomu ale zase byli větší vyjednavatelé. Některé lidi se domnívali, že Mečiar úmyslně kladl podmínky, které byly pro české nepřijatelné, aby je připil

⁶³ Vodička, K., Cabada, L. (2003). *Politický systém české republiky*. s. 134.

⁶⁴ Lidové noviny, 10. 6. 1992, s. 1.

⁶⁵ Z historie Úřadu vlády české republiky 1918–1992, str. 59.

ě něho státu⁶⁶. Slováci si přáli, aby se s nimi nezasahovali. Slovenská strana také si chtěla zachovat ochranu relativně stabilního
eskoslovenského státu.

Další kolo jednání proběhlo v Praze 11. března 1992. Zde si zástupci ODS objasnili svou představu o volné federaci, která by umožnila národní emancipaci Slováků. HZDS však stále trvala na své vizi, což Václav Klaus odmítl, protože by to podle něj vedlo ke kolapsu měny i hospodářství.

Teprve 17. března, o necelý týden později, proběhlo jednání v Praze. Na tomto jednání ušlo slovenská HZDS k založení samostatného slovenského státu. Od okamžiku zahájení tohoto jednání bylo jasné, že politický vývoj se bude ubírat směrem k rozdělení státu. Ale ani jedna strana to otevřeně neekla.

Při čtvrtém kole jednání v Bratislavě 19. března 1992 vyústila jednání v politickou dohodu o rozdělení federace na dva samostatné státy. Václav Klaus k tomu ekla, *šlejší řešení bylo sotva možné*⁶⁷.

Pátého kola jednání, které se konalo v Bratislavě 22. března 1992, se Klaus s Mečiarovými zastupci setkali jako předsedové vlád svých republik. Obě strany se shodly na tom, že *nalézt optimální podmínky zániku eskoslovenské federace*⁶⁸. Shodli se také na tom, že oba nástupnické státy by měly být propojeny sítí smluv.

Poslední kolo jednání se konalo 26. srpna 1992 v Brně. Zde ušlo v zásadě pouze o domluvu na tom, kdy přesně k rozdělení dojde a také vytvoření spousty zákonů, potřebných k rozdělení federace.⁶⁹

Výsledkem těchto jednání byl podpis Politické dohody a dohody o federální vládě a jejím programovém prohlášení. 9. března 1992 přijala Česká a slovenská federativní republika usnesení o rozdělení úkolů mezi předsednictva vlád.⁷⁰

Rozdělení republik neodpovídalo v žádném případě přání eskoslovenského obyvatelstva. Jako hlavní příčiny jsou uváděny problémy státu, jež nebyly nikdy uspokojivě řešeny. Dalším důvodem mohl být fakt, že slovenská a česká politická kultura jsou rozdílné, což se odráželo v odlišném chování voličů. Přechod k rozdělení byl samozřejmě také urychlen jakousi adaptační krizí, která provázela obě země při

⁶⁶ Vodička, K., Cabada, L. (2005). *Politický systém České republiky*. s. 157.

⁶⁷ Hospodářské noviny, 22. 6. 1992.

⁶⁸ Lidové noviny, 23. 7. 1992.

⁶⁹ Vodička, K., Cabada, L. (2003). *Politický systém České republiky*. s. 125-136.

⁷⁰ Z historie Úřadu vlády České republiky 1918–1992, str. 60.

finímu hospodá ství a od komunistické diktatury

Do opozice proti rozdělení Československa se postavily strany: SSD, HSD-SMS, LB, Liberální-sociální unie a Sdružení pro republiku- Republikánská strana Československa. Zástupci těchto stran se sešli 16. června 1992 v Brně a chtěli, aby se o rozdělení rozhodlo v referendu. Proběhly dvě schůzky se slovenskou stranou. První proběhla 27. července, kde se setkal Vladimír Mečiar s předsedou SSD Jiřím Horákem a dvěma politiky LSÚ, ale jednání na této schůzce nikam nevedla, a tak se strany dohodly na další schůzce. Ta se konala 4. srpna, HZDS se vyjádřila kladně k myšlence referenda, zatímco česká opozice projevila vstřícnost myšlence Česko-slovenské unie.

Pro opozici ovšem bylo i referendum problémem, protože i kdyby byl výsledek referenda kladný, pak ale stejně zůstane u moci dosavadní politická síla.⁷¹

3.2 Etapy vývoje stranického systému po rozpadu Občanského fóra

Jak je zmíněno výše hlavní politické subjekty po rozpadu Občanského fóra byla Občanská demokratická strana, Občanské hnutí a Občanská demokratická aliance. Ovšem tyto strany nebyly jediné, které utvářely politickou situaci v Československu a následně v České republice po rozpadu Občanského fóra. V této kapitole budou popsána jednotlivá volební období od prvních svobodných voleb v roce 1990 do voleb v roce 1996. Pokusím se zde zhodnotit volební výsledky a politickou scénu v těchto jednotlivých obdobích.

Samozřejmě zde působily strany, které vznikly historicky a které svou obnovu očekávaly pouze výměnou vedení. Například reformní křídlo komunistů se začalo orientovat na hledání alternativy v rámci evropské krize a zároveň odmítlo sociálně demokratickou vizi transformace. K tomu je vedlo obnovení sociální demokracie v takové podobě, v jaké se obnovila. KSČ jako jediná ze střední a východní Evropy neprošla zjevnou, výraznou transformací.

⁷¹ Vodička, K., Cabada, L. (2003). *Politický systém České republiky*. s. 125-136.

1990 Ě parlamentní volby 1992

...ho systému za íná parlamentními volbami 1990. Svě kandidátní listiny pro volby do ěské národní rady p edstavilo t ínáct koalic, stran a hnutí. Pro tyto volby je charakteristické, fle m ly povahu plebiscitu ve vztahu ke komunismu.

Tyto volby prob hly 8. a 9. ervna 1990. Výrazn zde zvít zilo Ob anské fórum, jehofl podíl získaných hlas se ve v-ech sn movnách pohyboval kolem 50 % hlas . Druhým nejsiln j-ím subjektem se v-ak stala KS M, která získala mezi 13 a 14 % hlas . Dále p tiprocentní volební klauzuli p ekro íla je-t koalice KDU a HSD-SMS. V t chto volbách naopak neusp ly tradi ní strany ěské politiky, a to ĚS a obnovená SSD (viz p íloha . 1). Tento fakt sv d í o tehdej-ím odmítání levicové demokratické koncepce. I kdyfl KS M skon íla jako druhá, byla stejn tém ízolovaná.

ěská vláda byla sestavena z Ob anského fóra, KDU a HSD-SMS, dále zde zasedalo í osm nestraník . P edsedou vlády ěské republiky se stal Petr Pithart. Na federální úrovni vládu tvo íly OF, VPN a KDH, p edsedou federální vlády se stal M. alfa. P esto fle se vít zství Ob anského fóra ekalo, tak p esto byla jeho nadpolovi ní v t-ína hlas dost velkým p ekvapením. V t chto volbách bylo tedy potvrzeno, fle hlavním faktorem stranického systému R bude vývoj Ob anského fóra. Hned po volbách se uvnit OF polarizovalo názorové klima. Uvnit hnutí se vytvo íly dva významné názorové proudy.

Zásadní událostí v tomto období se stal rozpad Ob anského fóra, ke kterému do-lo jíl ve t etin tohoto období a vznik n kolika nástupnických stran, a také se m nila struktura NR a FS. Po zániku Ob anského fóra afl do voleb 1992 je možno pozorovat z etelný trend k normalizaci, tedy jinými slovy e eno k rozvrstvení aktér systému na klasické a stále aktuální -kále pravice-levice.⁷²

V OF krátce po volbách docházelo k názorové i ideologické fragmentaci. Jak ufl bylo zmín no vý-e, vznikl zde Meziparlamentní klub demokratické pravice, Meziparlamentní liberální klub OF a Klub sociálních demokrat OF. P edsedou OF byl zvolen Václav Klaus. Následn v roce 1991 se OF rozd lilo na dva politické subjekty ó ODS a OH.

ODS po rozpadu Ob anského fóra vze-la jako hlavní d dic tohoto hnutí. P edsedou byl, stejn jako v OF, Václav Klaus. Vznik této strany prob hl za pom rn

⁷² P-ěja, P. (2005). *Stranický systém ěské republiky*. s. 44.

...k m síc p ed svým faktickým vznikem se za aly
. Tato strana vze-la z té ásti, která pofadovala
ustanovení standardn strukturované politické strany s pravicovou orientací.

Rozpad Ob anského fóra m l za následek rozd lení Liberáln -demokratické strany a ODA se rozhodla p sobit samostatn . Sociální demokraté založili v říjnu 1991 politickou stranu Asociace sociálních demokrat a tato strana kandidovala ve volbách v roce 1992 v rámci hnutí Demokraté 92 za spole ný stát.

V tomto volebním období se rozpadla koalice KDU. Politická linie SL⁷³ byla v rozporu s názory KDS⁷⁴. Posléze v roce 1991 SL iniciovala vznik politického hnutí K es anská demokratická strana a v dubnu 1992 byly KDU a SL slou eny a vznikla K es anská a demokratická unie ó eskoslovenská strana lidová. Ve volbách 1992 jifi tato strana kandidovala samostatn , zatímco KDS vytvo ila koalici s ODS.

Po volebním triumfu moravistické strany HSD-SMS⁷⁵ do-lo k jejímu oslabení, kv li vnit ním spor m.

Nejsiln j-í opozí ní stranou zde byla KS M. V tomto p ípad -lo o federaci vícemén samostatných komunistických stran eských zemí a Slovenska. V KS M docházelo v tomto volebním období k vnitrostranickým spor m. D vodem toho byla reforma strany a zm na názvu. KS M v prosinci 1991 opustila frakce Demokratická levice, která pofadovala více zásadní reformy strany. Z od-t pené frakce vznikla sociáln demokraticky orientovaná Demokratická strana práce⁷⁶. KS M vytvo ila v b eznu 1992 volební koalici s hnutím Demokratická levice a tato formace byla nazvána Levý blok.

Mezi parlamentními a mimoparlamentními politickými subjekty stojí SSD. Sice ve volbách neusp la, ale na druhou stranu sem po rozpadu Ob anského fóra vstoupilo n kolik levicov orientovaných poslanc , kte í p sobili v Klubu poslanc sociáln demokratické orientace FS.

Poté, co SS (eskoslovenská strana socialistická) neusp la ve volbách, nastala pro tuto stranu krize. N kolikrát byl zm n n post p edsedy strany a SS opustila ást

⁷³ eskoslovenská strana lidová ó afl do roku 1948 byla strana v opozici proti komunist m, po jejich vít zství spolupracovala s komunistickým režimem afl do Listopadu 1989.

⁷⁴ K es anskodemokratická strana - strana p sobící mezi lety 1990-1996, pravicov a konzervativn orientovaná, stála na k es anských základech. Po celou dobu své existence byla v podstat sou ástí vládní koalice.

⁷⁵ Hnutí za samosprávnou demokracii-Spole nost pro Moravu a Slezsko ó moravské politické hnutí, p sobící v eském parlamentu mezi lety 1990-1996, jehož zakladatelem byl Boleslav Bárta. Jeho hlavním cílem bylo vytvo ení spolkového státního systému.

⁷⁶ eský stranický systém ve 20. století, str. 121

průrod strany vytvořil Národní sociální stranu a socialistickou. SS vytvořila s několika dalšími neúspěšnými politickými subjekty během roku 1991 koalici hnutí Liberální sociální unie (LSU), která reprezentovala levý střed politického spektra.

Další neúspěšná byla koalice Sdružení pro republiku a Republikánské strany eskoslovenska (SPR-RS)⁷⁷ a Vělelidové demokratické strany (VDS).

Mezi další neúspěšné subjekty patří Hnutí dle chodce, Strana eskoslovenských podnikatelů a flivnostníků.

3.2.2 Stabilizace systému 1992 ě 1996

Období po volbách v roce 1992 bylo silně ovlivněno problémy ve vztazích se Slovenskem a rozbíhajícím se rozpadem federace. Tato fáze se vyznačuje

Volby v roce 1992 se uskutečnily 5. a 6. června. Vzhledem k rozdělení eskoslovenské federace ke konci roku 1992 vzrostl význam NR, a to velmi výrazně.

NR se transformovala do Poslanecké sněmovny P R. e-tí poslanci ve FS se původně mohli stát senátory, ale do roku 1993 nebyla existence senátu uzákoněna, tím pádem se poslanci FS ocitli mimo parlamentní proud.

Volby do NR vyhrála ODS v koalici s KDS, získala 29,7 % hlasů, čímž bylo potvrzeno její postavení jako nejsilnějšího politického subjektu. Druhým nejsilnějším subjektem byla koalice Levý blok (komunistická strana), která získala 14 % hlasů. Dále do NR postoupily SSD, formace LSU, KDU- SL, radikální pravicová SPR-RS, ODA a HSD-SMS (viz příloha 2). Pětiprocentní klauzuli neprošlo OH.⁷⁸

Sestavením vlády byl po volbách povolen Václav Klaus (předseda ODS). Bylo možné zde vytvořit středopravicovou vládní koalici ODS a KDS a KDU- SL a ODA. Bezprostředně po volbách v roce 1992 bylo toto období ovlivněno problémy ve vztazích se Slovenskem a rozbíhajícím se rozpadem federace. Na vývoj stranického systému ČR měl tento proces dopad dvojího druhu: za prvé navenek, kdy došlo k rozpolcení stranického spektra v otázce zachování, popřípadě rozdělení státu; za druhé dovnitř, ve vztahu k internímu dělení v jednotlivých subjektech.⁷⁹

⁷⁷ Jednalo se o eskou politickou stranu, která byla zastoupena v parlamentu v období 1992-1998, jejím předsedou byl Miroslav Sládek.

⁷⁸ Cabada, L., Těmnc, D. (2005). *eský stranický systém ve 20. století*. s. 123-124.

⁷⁹ Pěeja, P. (2005). *Stranický systém eské republiky*. s. 85.

a zajímavým událostem. Například došlo k oslabování
a také sílily disharmonické trendy ve vládní koalici,

které oslabovaly její akceschopnost.

ODS a již do roku 1995 plnila úlohu v důležitém subjektu pravice. Její politika lze být nazývána stabilní a pevnou. Členové ODS zastávali funkce předsedy české vlády, předsedy federální vlády⁸⁰ a po vzniku PS PR se jejím předsedou stal člen ODS Milan Uhde. Avšak v roce 1995 po opakujících se aférách ve straně a poklesu preferencí muselo dojít k vypracování dlouhodobého programu, který vyšel hlavně z hlavy J. Zieleniece. Tento program byl přijat na kongresu strany v listopadu 1995. Program znamenal dlouhodobé vymezení a potvrzení liberálně-konzervativní orientace ODS.

V případě ODA došlo k podobnému vývoji na základě afér ohledně dluhu Kreditní a průmyslové banky a aféry s BIS. Tyto aféry ODA citelně pokodily. V ODA ale na rozdíl od ODS šlo o stětet dvou kandidátů. Přes tyto nesnáze však strana dokázala posílit svoji pozici a zvýšit volební preference. V roce 1995 ale došlo k významné aféře, kdy J. Kalvoda bezdůvodně obvinil Bezpečnostní a informační službu (BIS), že sleduje politické strany. Kalvoda byl posléze obviněn z toho, že tento skandál vyvolal úmyslně, za účelem odvést pozornost od dluhu ODA u Kreditní a průmyslové banky. Na základě toho skandál výrazně poklesly volební preference ODA.

KDS v tomto volebním období získala sice poslanecká křesla díky společné kandidatuře s ODS. Jako samostatný subjekt však nedosahovala relevantní volební podpory. Strana se rozhodla změnit svou situaci tím, že se rozhodla ukončit svou samostatnou existenci a sloučit se s jiným politickým subjektem. V úvahu přicházely strany ODS a KDU-ŠL, v průběhu roku 1995 se vedení rozhodlo o integraci s ODS. Na předvolební konferenci ODS v březnu 1996 KDS definitivně zanikla. Avšak část KDS se sloučením nesouhlasila, a tak došlo k rozdělení poslaneckého klubu KDS a zástupci menšinového názorového proudu později vstoupili do KDU-ŠL.⁸¹

Celkový vývoj pravice v tomto lze charakterizovat jako mírný posun ke stětu. U obanských stran bylo důvodem oslabování jejich politické vlivy obecně. V ODS šlo navíc o její přerod v šlechtě stranu.

V tomto volebním období probíhal proces posunu KDU-ŠL směrem k politickému stětu. Ve straně dlouhodobě docházelo ke sporům, což zapříčinilo

⁸⁰ Do rozpadu české a Slovenské federativní republiky byl předsedou federální vlády Jan Stránský.

⁸¹ Cabada, L. (2005). *český stranický systém ve 20. Století*. s. 125.

Obecn vzato tedy lze vývoj mezi subjekty šest eduõ rozd lit do t í ástí: první je spojená s p em nou SS v LSNS a s rozpadem hnutí LSU; druhá se týká prom n šmoravského hnutí a jeho následného propojení se subjekty d íve pat ícími práv k LSU; a kone n t etí se vztahuje k p em n OH v SD a jeho pozd j-í fúzi s LSNS.⁸² V dob voleb v roce 1996 do-lo k tomu, fe prostor st edu byl v této dob prakticky prázdny.

3.2.3 Vyvážování sil po volbách 1996

Volby do Poslanecké sn movny se konaly 31. kv tna a 1. ervna 1996 a ve vývoji eského stranického systému znamenaly zásadní zlom. Nejen, fe do-lo k výrazné redukci po tu subjekt , jeff byly zastoupeny v parlamentu, ale také rozhodly o tom, fe neúsp -né subjekty, které v t chto volbách nep ekro ily p típrocentní klauzuli, budou nap í-t marginalizovány a fe jejich potenciál r stu bude minimáln pro p í-tí volební období zna n omezen.⁸³

Zastoupení v Parlamentu získalo 6 politických subjekt⁸⁴: ODS, SSD, KS M, KDU- SL, SPR-RS a ODA (viz p íloha . 3). O vít zi t chto voleb se rozhodovalo mezi pravicovou ODS a levicovou SSD. Výsledky mezi t mito dv ma stranami byly velmi t sné: ODS získala 29,6 % hlas a SSD 26,4 % hlas . P estofe ODS volby vyhrála, strany bývalé vládní koalice disponovaly dohromady pouze 99 mandáty, takfe nemohly vytvo it v t-inovou vládu. Koalice tedy vládla za tolerance sociální demokracie.

V tomto roce také prob hly první volby do Senátu, jeff vyhrála ODS se ziskem 32 senátorských k esel, SSD získala 25, KDU- SL 13 a ODA 7.

Jak jiff bylo zmín no, po volbách se obnovila p ede-lá vládní koalice v nezmn ném sloffení (ODS, KDU- SL, ODA), ale s rizikem men-inové vlády, by heterogenní sloffení opozice umofl ovalo jen velmi omezený výb r mezi moflnostmi strategického postupu.⁸⁵ Jednání mezi hlavními stranami p inesla adu zm n. Opozí ní lídr Milo- Zeman byl zvolen p edsedou Poslanecké sn movny v dob , kdy místo

⁸² P-ěja, P. (2005). *Stranický systém eské republiky*. s. 87.

⁸³ P-ěja, P. (2005). *Stranický systém eské republiky*. s. 111.

⁸⁴ Ve volbách kandidovalo celkem 16 politických subjekt .

⁸⁵ Kunc, J. *Stranické systémy v (re)konstrukci*. s. 217.

it j-í nejl kdykoli p edtím. Stalo se tak proto, že
že by se tato funkce mohla dostat do rukou opozice.

Tímto se tato funkce stala jakousi protiváhou premiéra.

Tyto volby přinesly také několik systémových změn. První z nich byl výrazný pokles variability možností strategického postupu, která byla předtím známa. Další ze změn se týká KDU-
SL: po těchto volbách strana definitivně obsadila pozici středu, čímž získala rovnovážný koaliční potenciál, a to jak ve vztahu k ODS a ODA, tak i ve vztahu k
SSD. Tato strana fakticky disponovala nejvyšším koaličním potenciálem na české stranické scéně. Další změna se týká sociální demokracie: vzhledem k tomu, že tato strana ve volbách prohrála jen velmi těsně, znamenalo to, že strana potvrdila pozici do té doby spíše jen teoretického postavení alternativního protějšku ODS.

Od počátku existence nové koaliční vlády docházelo k neshodám mezi ODS a koaličními partnery, zejména k českými demokrati.⁸⁶ Čeští demokraté prosadili do funkce předsedy Senátu Petra Pitharta, a to proti vůli ODS. Také několik poslanců této strany podpořilo dva zákony předložené SSD. Václav Klaus začal hrozit, že s ODS odejde z koalice, což vedlo k roztržce s Josefem Luxem.

Koaliční spory ale nebyly jedinými problémy, které ODS v tomto období měla. Potýkala se také s velmi intenzivními vnitrostranickými spory. Těmi zejména o neustálou kritiku ODS ze strany J. Zieleniece, jenž požadoval změnu politického stylu a vnitřní komunikace strany. Také prohlásil, že politické metody Václava Klause jsou špatné. Na protest proti těmto problémům Zieleniec v srpnu roku 1997 složil svůj poslanecký mandát a v říjnu rezignoval i na ministerskou funkci a post místopředsedy strany. ODS se také potýkala s pochybnostmi o financování strany, kdy se znovu otevřela kauza fiktivních sponzorů.

28. listopadu 1997 byl Václav Klaus vyzván Janem Rumlem a Ivanem Pilipem, aby opustil vládu a post předsedy strany. Následně podali demisi všichni ministři KDU-
SL a ODA a také Václava Klause a vláda jako celek padla. Začátkem prosince 1997 povolil prezident Václav Havel Josefa Luxe o sestavení nové vlády. Tato vláda byla ovšem podmíněna tím, že si ODS a SSD podmínili podporu nové vlády vypláním předčasných voleb v roce 1998.

KDU-
SL získala v těchto volbách 8,1 % hlasů a 18 mandátů, což pro stranu znamenalo daleko větší úspěch než ve volbách předchozích. Také se několikrát

⁸⁶ Cabada, L. (2005). *Český stranický systém ve 20. století*.s. 131.

Významnou roli sehrála tato strana ve vládní krizi, 1997. Ministři KDU-ČSL byli mezi prvními, kdo podepsali demisi, pak je následovali i ministři z ODA a Klausova vláda padla. Postoj KDU-ČSL a zejména jejího vedení v ele s Josefem Luxem během vládní krize znamenal dovršení jihu z etelné roztrfky s ODS, která tak vyústila afe vzájemnou animozitu n kterých p edstavitel obou subjekt a která se p edev-ím stala pom rn výraznou p ekáfkou praktických koalí níh jednání po volbách do PS R v ervnu 1998.⁸⁷

ODA získala ve volbách 6,4% hlas , což jí p ineslo 13 mandát . Strana v-ak m la pom rn velké ambice, takže tento výsledek nepovažovala za úspě ch, nakonec v-ak díky svému naléhání získala ty i ministerstva. Kv li pofladavk m ODA do-šlo ke konfliktu mezi ní a ODS. První senátní volby p inesly ODA p ekvapivý úspě ch ó získali celkem sedm senátorských post .⁸⁸ 17. prosince 1996 p edseda strany Jan Kalvoda oznámil, že odstoupje ze v-ech veřejných funkcí a postu p edsedy, novým p edsedou se stal Michael fiantovský. Tato událost ukázala, že ve stran existují dv frakce, jejichž vztahy začaly být velmi napjaté. Po volb do stranických orgán ODA byla konstituována pravá frakce ODA, její začala napadat n které praktiky, které byly v ODA uplat ovány. Postupn se konflikt mezi pravou a levou frakcí pon kud zmírnil, p esto v-ak pokračovala rozdílnost ve spoust stanovisek, hlavn -lo o to, jak by m la ODA p sobit v rámci koalice a na voli e.⁸⁹

K rozpadu ODA p isp l skandál, který se týkal zp sobu financování, hlavn kv li totofnosti sponzor strany, ale situace se je-t zkomplikovala tím, že nakonec ozna ení dárci jakékoli sponzorování pop eli. Dále pokračovaly vnitrostranické spory, do-šlo k odchodu n kolika len strany, ímfi ODA p í-la o velkou ást nejvýrazn j-ích osobností a klesla její oblíba mezi voli i. Kv li tomuto poklesu začala ODA jednat s DEU a hlavn s ODS, tyto snahy ale ztroskotaly, takže ODA nezbývalo nic jiného, než jít do p ed asných voleb sama za sebe. Nakonec se v-ak strana rozhodla, že z voleb odstoupí a bude se soust edit na volby komunální a senátní. ODA si zachovala svou existenci i po volbách 1998, ale nem la nad ji, že znovu obnoví své bývalé postavení, nakonec tedy do-šlo k jejímu rozkladu.⁹⁰

⁸⁷ P-ěja, P. (2005). *Stranický systém* R. s. 119.

⁸⁸ Za ODA byli zvoleni: M. fiantovský, J. Rückl, J. Moserová, K. Barták, J. Ja ab, J. Seitlová a V. Jehli ka

⁸⁹ Bure-, J., Charvát, J., Just, P., Těfek, M. (2012). *eská demokracie po roce 1989*. s. 394.

⁹⁰ Cabada, L. (2005). *eský stranický systém ve 20. století*. s. 196.

Cílem této práce byla analýza stranického systému po roce 1989, který souvisí se vznikem a pozdějším rozpadem Obanského fóra. Bezprostředně po zahájení demokratického režimu došlo v rámci politického systému k velmi dynamickému vývoji.

V listopadu 1989 došlo k odstoupení starého režimu a nastolení režimu nového. V reakci na násilné potlačení studentské demonstrace došlo k tomu, že se občané zbavili zábran a strachu před mocí režimu a přivedlo je k tomu, aby veřejně projevíli touhu po změně. Tento odpor byl dva dny poté faktorem, pro který bylo založeno OF. Toto hnutí sjednocovalo v rámci dosavadní opozice, které zformulovalo základní požadavky vůči státní moci. Opozice byla reprezentovaná Obanským fórem, především tedy Václavem Havlem.

V první polovině roku 1990 bylo nutné politický systém demokratizovat, k čemuž mělo sloužit odstranění nedemokratických prvků a přijetí nových zákonů, především zákon o politických stranách a nové volební zákony. Přijetí těchto demokratických prvků bylo odrazem toho, že v červnu roku 1990 došlo k prvním svobodným volbám, které dosadily novou politickou elitu.

Další období bylo charakteristické především rozpadem OF a VPN. Rozpad těchto hnutí podstatně urychlil proces krystalizace stranického spektra. Český a slovenský stranický systém byl výrazně polarizovaný, což se projevilo především po volbách v roce 1992, kdy na české a slovenské straně vyhráli subjekty se zcela odlišnými názory na ekonomickou reformu. V důsledku odlišnosti těchto názorů vedlo k dohodě o rozdělení Československa. Samostatná česká republika vznikla 1. ledna 1993.

Ve volebním období 1992 až 1996 byla vláda složená ze středopravicových subjektů. Priority těchto subjektů byly relativně podobné, přesto však koalice procházela spory a konflikty. Neshody probíhaly především mezi ODS a ODA, hlavně z toho důvodu, že tyto dvě strany si byly programově velmi blízké a soutířily o stejné voliče.

Vláda v období 1996 až 1998 byla již druhou vládou Václava Klause, i kdyžli menšinová. Můžeme zde tedy pozorovat oslabení pozice ODS ve stranickém systému a s ní i ostatních pravicových stran. Koaliční nestabilitu narušovaly mimo jiné zhoršené vztahy mezi koaličními partnery. Kromě problémů mezi koaličními partnery docházelo

st, která sympatizuje s Václavem Klausem a naopak. lad tlaku ze strany koalici ních partnerů, uvnitř ODS a od opozice došlo k demisi Klausovy vlády.

System politických stran v české republice se utvářel v několika fázích. K ástečné stabilizaci českého stranického systému došlo v roce 1996, kdy se definitivně ustavily jeho hlavní póly. V roce 1998 se stabilizuje multipartisanický formát české stranické soustavy. český politický systém vykazuje některé velmi specifické prvky, které neumožňují jeho jednoznačné zařazení. Přesto však lze přiblížit český stranický systém přidat spíše k umírněnému pluralismu.⁹¹

Summary

The aim of this study was to analyze the party system after 1989, which is related to the formation and subsequent decay of the Civic Forum. Immediately after the initiation of a democratic regime occurred within a political system very dynamic development.

In November 1989, the resignation of the old regime and the establishment of a new regime. In response to the violent suppression of student demonstrations was the fact that citizens get rid of inhibitions and fear of the power of the regime and brought them to publicly expressed their desire for change. This resistance was two days after the factor why was based the Civic Forum. This movement united most of the historic opposition, which formulated the basic requirements of state power. The opposition was represented by the Civic Forum and Václav Havel.

In the first half of 1990 was necessary to democratize the political system, which should serve elimination of non-democratic elements and adopt new laws, especially the law on political parties and the new electoral laws. Adoption of the democratic elements to reflect the fact in June 1990 the first free elections that brought a new political elite.

Another period was mainly characterized by the disintegration of the Civic Forum. The collapse of this movement significantly accelerated the crystallization process of the party spectrum. Czech and Slovak party system was strongly polarized, reflected especially after the elections in 1992, when the Czech and Slovak side winning actors

conomic reform. As a result of these differences in
division of Czechoslovakia. Separate Czech Republik
was established on the 1st January 1993.

In the election period 1992 ó 1996 was composed of center-right government entities. The priorities of these subjects were relatively similar, yet the coalition went through disputes and conflicts. Disagreements were mainly between the Civic Democratic Party and the Civic Democratic Alliance, mainly on the grounds that the two parties were very close programmatically and compete for the same voters.

The government in the period 1996 ó 1998 has been the second government of Václav Klaus, although a minority. We can thus observe weakening the position of the Civic Democratic Party in the party system as well as the other right-wing parties. The coalition instability disrupt a deterioration in relations between the coalition partners has been gradual split of the Civic Democratic Party, which sympathizes with Václav Klausu and vice versa. This crisis has made ude of the Czech Social Democratic Party. Based on pressure from the coalition partners in the Civic Democratic Party and the opposition was the demise of the government of Václav Klaus.

⁹¹ Bureš, J. Charvát, J., Just, P., Třeták, M. (2012). *eská demokracie po roce 1989*. Grada Publishing. Praha. str. 467-468

- BUREŤ, Jan. *Ob anské fórum*. Plzeň : vyd. nakl. Aleen k, 2007. 303 s. ISBN 978-80-86855-28-8.
- BUREŤ, Jan, CHARVÁT, Jakub, JUST, Petr, ŤEFEK, Martin. *eská demokracie po roce 1989*. Praha: Grada Publishing. 441 s. ISBN 978-80-247-4283-0
- CABADA, Ladislav. *eský stranický systém ve 20. století*. Plzeň : vyd. nakl. Aleen k, 2005. 223 s. ISBN 978-80-86898-50-6
- CABADA, Ladislav a kol. *Komparace politických systémů : Nové demokracie st ední a východní Evropy*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2008. 434 s. ISBN 978-80-24513-88-1
- ECHUROVÁ, Jana, KUKLÍK, Jan. *Z historie Ú ady vlády eské republiky 1918 ó 1992*. Praha: Ú ad vlády eské republiky, 2006. 106 s. ISBN 978-80-86734-62-0
- FIALA, Petr, STRMISKA, Maxmilián. *Teorie politických stran*. Brno: Spole nost pro odbornou literaturu ó Barrister & Principal, 1998. 263 s. ISBN 978-80-87029-71-8
- HONAJZER, Ji í. *Ob anské fórum: vznik, vývoj a rozpad*. Orbis, 1996. 107 s. ISBN 978-80-23500-76-9
- KUBÁT, Michal. *Politické a ústavní systémy zemí st edovýchodní Evropy*. Praha: Eurolex Bohemia, s. r. o., 2004. 432 s. ISBN 978-80-86432-90-8
- KUBÁT, Michal. *Postkomunismus a demokracie*. Praha: Doko án, 2003. 125 s. ISBN 978-80-86569-47-5
- KUNC, Ji í. *Stranické systémy v rekonstrukci: Belgie, Itálie, Ťan lsko, eskoslovensko*. R. Praha: 2. Politologická revue, 2000.
- NOVÁK, Miroslav. *Systémy politických stran*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 275 s. ISBN 978-80-85850-22-2
- NOVÁK, Miroslav, LEBEDA, Tomáš. *Volební a stranické systémy: R v mezinárodním srovnání*. Plzeň : vyd. nakl. Aleen k, 2004. 485 s. ISBN 978-80-8647388-8
- PŤEJA, Pavel. *Stranický systém eské republiky: politické strany, jejich vývoj 1989-1998*. Centrum pro Studium Demokracie a Kultury, 2005. 203 s. ISBN 978-80-73250-69-0
- RYCHLÍK, Jan. *Rozpad eskoslovenska. eskoslovenské vztahy 1989 ó 1992*. Bratislava: Academic Electronic Press, 2002. 457 s. ISBN 978-80-88880-02-8

 PDF Complete
Your complimentary use period has ended.
Thank you for using PDF Complete.
[Click Here to upgrade to Unlimited Pages and Expanded Features](#)

asné politologie: srovnávací analýza. Praha:Portál,
48-2

SARTORI, Giovanni. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. Centrum pro Studium Demokracie a Kultury, 2005. 466 s. ISBN 978-80-73250-62-1

VODI KA, Karel, CABADA, Ladislav. *Politický systém R. Historie a sou asnost*. Praha: Portál, 2003. 351 s. ISBN 978-80-71787-18-1

Zákony:

Zákon o volbách do Federálního shromáfd ní ze dne 27. 2. 1990, platnost od 1. 3. 1990, dostupný z WWW: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-47>.

Zákon o politických stranách z 23. 1. 1990, dostupný z WWW: http://www.pravnipredpisy.cz/predpisy/ZAKONY/1990/015990/Sb_015990_-----_.php.

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Příloha . 1: Výsledky voleb do Sn movny národ Federálního shromáfd ní v roce 1990 (tabulka)

P íloha . 2: Výsledky voleb do eské národní rady v roce 1992 (tabulka)

P ílohy . 3: Výsledky voleb do Poslanecké sn movny Parlamentu eské republiky v roce 1996 (tabulka)